

Akreditasyonun Lisans Programlarının Başarı Sıralamalarına Etkisi

The Effect of Accreditation on the Success Rankings of Undergraduate Programs

Elif İlhan¹ , Savaş Gayaker² , Ahmet Kibar Çetin³

¹ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara, Türkiye

² Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonometri Bölümü, Ankara, Türkiye

³ Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, Ankara, Türkiye

Özet

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye'deki lisans programlarının akredite olma durumlarının başarı sıralamasına etkisini dinamik panel veri modeli kullanarak analiz etmektir. Ayrıca programda yer alan toplam öğretim elemanı sayısı, bu programdan mezun öğrencilerin ulusal sınavlardan aldıkları puan ortalaması ve programın kontenjanının da ilgili lisans programının başarı sıralamasına etkileri belirlenmiştir. Bu nicel çalışmada incelenen lisans programları ile ilgili çeşitli değişkenler dâhil edilerek bir dinamik panel veri modeli kurulmuştur. Ölçme, Seçme Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından yayımlanan 2019-2022 yıllarına ait yerleştirme sonuçlarına ilişkin veri arasından gerekli temizleme ve eşleme işlemleri yapıldıktan sonra analize hazır 3385 lisans programına ait veri, panel veri modeli ile incelenmiştir. Modelin tahmininde sabit etkiler yöntemi kullanılmıştır. Araştırma bulgularına göre akredite olan programlar başarı sıralaması daha yüksek olan öğrenciler tarafından tercih edilmektedir. Bununla birlikte bir programdaki akademisyen sayısı ve program mezunlarının KPSS, DÜS, TUS gibi sınavlardan aldıkları puanlar arttıkça programa kayıt olan öğrencilerin başarı sıralaması da yükselmektedir. Diğer bir ifadeyle programa daha başarılı öğrenciler kayıt yaptırmaktadır. Öte yandan programın kontenjanının artması ise başarı sıralaması daha düşük öğrencilerin programa kaydolmasına neden olmaktadır. Son olarak, programın akredite olmasının başarı sıralaması üzerindeki etkisinin en yüksek olduğu programlar sayısal puan türüyle öğrenci kabul eden programlardır. Bu sonuçlara dayalı olarak üniversitelere, akreditasyon kuruluşlarına ve araştırmacılara yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Akreditasyon, Eğitimde Kalite, Panel Veri Modeli, Üniversite Başarı Sıralamaları

Üniversiteler bilimsel, teknolojik, ekonomik ve hatta toplumsal değişimlerin en hızlı şekilde gerçekleştiği bir dönemde temel niteliklerini kaybetmeden kendilerinden beklenen dönüşümü gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Üniversiteler, bu dönüşümü gerçekleştirebilmek için mevcut güçlü ve gelişmeye açık yönlerini belirlemesini sağlayacak değerlendirmeler

Abstract

This study aims to analyze the effect of the accreditation status of undergraduate programs on their success rankings in Türkiye using a dynamic panel data model. In addition, the effects of the total number of academics in the program, the average score of the graduates of the program in national exams and the quota of the program on the success ranking of the program are also determined. In this quantitative research, a dynamic panel data model includes various variables related to the undergraduate programs examined. The data of 3385 undergraduate programs, ready for analysis after the necessary cleaning and matching processes are made from the data on the placement results of 2019-2022 published by Center for Evaluation, Selection and Placement, are examined through the panel data model. Fixed effect method was used to estimate the model. According to the research findings accredited programs are preferred by students with higher success rankings. In addition, as the number of academicians in a program and the scores of program graduates from exams such as KPSS, DÜS, TUS increase, the success ranking of students enrolled in the program also increases. In other words, more successful students enroll in the program. On the other hand, the increase in the quota of the program causes students with lower success rankings to enroll in the program. Finally, the programs with the highest impact of accreditation on success ranking are those that accept students with numerical score type. Based on the study results, recommendations for universities, accreditation associations and researchers are presented.

Keywords: Accreditation, Quality in Education, Panel Data Model, University Success Rankings

yapmalıdır. Değerlendirmeler; üniversitelerin eğitim verme, araştırma yapma ve topluma hizmet etme gibi temel görevlerini kapsayacak şekilde düzenlenmelidir. Ayrıca bu değerlendirmelerin nesnel, sistematik ve ölçütlere dayalı olması sağlanmalıdır. Değerlendirme sürecinde dikkat edilmesi gereken bir diğer önemli konu ise tüm paydaşların katılımının sağlanmasıdır. Üniversitelerin

İletişim / Correspondence:

Doç. Dr. Elif İlhan
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara
/ Türkiye
e-posta: elif_igrek@hotmail.com

Yükseköğretim Dergisi / TÜBA Higher Education Research/Review (TÜBA-HER), 15(ÖS), 129-140. © 2025 TÜBA
Geliş tarihi / Received: Eylül / September 21, 2024; Kabul tarihi / Accepted: Nisan / April 14, 2025

Bu makalenin atıf künyesi / How to cite this article: İlhan, E., Gayaker, S. & Çetin, A. K. (2025). Akreditasyonun lisans programlarının başarı sıralamalarına etkisi. *Yükseköğretim Dergisi*, 15(ÖS), 139-150. <https://doi.org/10.53478/yuksekokretim.1554099>

Çalışma, 2024 YÖKAK Uluslararası Kalite Güvencesi ve Akreditasyon Konferansı'nda 25-26 Nisan 2024 tarihlerinde sunulmuştur. / The study was presented at the 2024 YÖKAK International Conference on Quality Assurance and Accreditation on April 25-26, 2024.

ORCID: E. İlhan: 0000-0002-8536-1571; S. Gayaker: 000-0002-7186-1532; A. K. Çetin: 0000-0003-0275-5581

belirtilen niteliklere uygun şekilde değerlendirilme gereksinimi, akreditasyon gibi kalite güvence sistemlerinin ortaya çıkmasını ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde 19. yüzyılın sonunda ilk bölgesel akreditasyon ajansının kurulması (1885) ile başlayan süreç mühendislik programlarında akreditasyon sürecinin başlaması (1932), Ulusal Akreditasyon Komitesi'nin kurulması (1949) gibi gelişmelerle ilerlemiştir (Atatekin & Dulupçu, 2018). Avrupa ülkelerindeki üniversiteler için akreditasyon nispeten daha yeni bir uygulamadır ve 1980'li yıllarda başlamıştır (Hesapçıoğlu, 2006). Akreditasyonun Avrupa ülkelerindeki üniversitelerde yaygınlaşması ise Bologna Süreci ile hızlanmıştır. Bu sürecin resmi başlangıcı olan Bologna Bildirgesi'nde (1999) kalite güvencesi konusuna ilişkin karşılaştırılabilir ölçütler/yöntemler geliştirilmesinin ve iş birliği içinde kalite güvence sistemlerinin kurulmasının önemi vurgulanmıştır (Dede, 2024). Sonrasında ise Avrupa ülkelerindeki üniversitelerde akreditasyon çalışmaları, Bologna Süreci kapsamında 2001 yılında gerçekleştirilen Prag Toplantısı'nda alınan kararın da etkisiyle daha da hız kazanmıştır. Akreditasyonun daha fazla önem kazanması, yaygınlaşması ve Bologna Süreci'nin getirileri, Türkiye'deki üniversitelerin de bu konuya daha fazla ilgi duymasını sağlamıştır (Özçiçek & Karaca, 2019).

Üniversitelerde akreditasyon; akademik kalite, saydamlık ve hesap verme sorumluluğunun bir aracıdır (YÖK, 2024). İlgili alanyazın incelendiğinde çok çeşitli tanımların olduğu ancak akreditasyonun genellikle bir *kalite güvence sistemi* ya da *süreci* olarak tanımlandığı görülmektedir. Aktan ve Gencel'e (2010) göre akreditasyon hem kurumsal öz değerlendirme olarak adlandırılan üniversitelerin kendi kendini dönemsel olarak değerlendirme süreci, hem de üniversitelerin kurum-dışı bağımsız akreditasyon kuruluşları tarafından dönemsel değerlendirilmesine olanak sağlayan gönüllü bir kalite güvence sistemidir. Haug'un (2003) görüşleri temel alınarak akreditasyonun kaliteyi kanıtlama gereksiniminden ortaya çıkan bir dış değerlendirme sistemi olduğu belirtilebilir. Bu sistem; genellikle mevcut bir değerlendirme yapısını, akreditasyondan sorumlu kuruluş tarafından yayımlanan standartları, belirli bir zaman planlamasını (örneğin, her 2, 5 veya 10 yılda bir değerlendirme), bölümün, fakültenin ya da üniversitenin durumuna ilişkin veriyi ve birden fazla uzmanın görüşlerine dayalı olarak ulaşılan sonuçları kapsamaktadır (Mızıkacı & İlhan, 2024, s. 194). Akreditasyon, bir kurumun akran değerlendirmesi aracılığıyla kurumsal kalite değerlendirme ölçütlerini karşıladığı anlamına gelmektedir (Coté-Bonanno ve ark., 1989 akt. Yeşilbaş Özenç, 2024). Bu çeşitli tanımlarda akreditasyonla ilgili üç farklı bakış açısının geçerli olduğu belirtilebilir. Akreditasyon "başvuran kuruluşlara uygulanan bir süreç", "kurumların veya programların akreditasyon prosedürleri sonucunda edinebilecekleri bir etiket" ve "resmi yetkilendirme gücünü gösteren soyut bir kavram" olarak algılanmaktadır (Haakstad, 2001).

Türkiye'deki ilgili resmî belgelerden biri olan Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği'nde (2015) ise kurumsal akreditasyon ve program akreditasyonu olmak üzere iki farklı tanıma yer verilmektedir. Kurumsal akreditasyon; "yükseköğretim kurumlarının Yükseköğretim Kalite Kurulu tarafından; eğitim-öğretim, araştırma ve geliştirme, toplumsal katkı ve idari hizmet süreçlerindeki planlama, uygulama, izleme ve iyileştirme süreçlerinin nitel ve nicel olarak değerlendirildiği ve bunun neticesinde akreditasyona ilişkin kararın verildiği değerlendirme sürecidir". Program akreditasyonu ise "bir dış değerlendirici kurum tarafından belirli bir alanda önceden belirlenmiş akademik ve alana özgü standartların bir yükseköğretim programı tarafından karşılanıp karşılanmadığını ölçen değerlendirme ve dış kalite güvence süreci" olarak tanımlanmaktadır. Türkiye'de kurumsal akreditasyondan sorumlu kuruluş Yükseköğretim Kalite Kurulu (YÖKAK) iken program akreditasyonu çeşitli bağımsız kuruluşlar tarafından gerçekleştirilmektedir. 2024 yılı Mart ayı itibarıyla YÖKAK tarafından tescil süresi devam eden 24 akreditasyon kuruluşu bulunmaktadır ve bunların arasından sayıca en fazla olanları sırasıyla sağlık, mühendislik ve mimarlık disiplinleriyle ilgili lisans programlarını akredite etmekle yetkilendirilmiş olanlardır (Mızıkacı & İlhan, 2024, s. 210).

Akreditasyon, resmi ve özel akreditasyon olarak da gruplandırılabilir: Resmi akreditasyon; yükseköğretim sistemindeki resmi üst kurullar veya onların yetkilendirdiği kurumlar tarafından gerçekleştirilir. Özel akreditasyonda ise süreç gönüllüğe dayalıdır ve resmi makamların etkisi olmadan gerçekleştirilir. (Hämäläinen ve ark., 2001, s. 9 akt. Schwarz & Westerheijden, 2007, s.3)

Akreditasyon sürecinde üniversitelerin önceden belirlenen kalite standartlara ulaşma derecesine ilişkin ölçütlere dayalı değerlendirme yapılır. Akreditasyon sürecinde genel olarak öğrenciler, programın amacı, program yeterlilikleri, değerlendirme, öğretim elemanları, altyapı, kurumsal ve mali destek gibi standartlara dayalı olarak değerlendirme yapılmaktadır (Çabuk ve ark., 2013). Mızıkacı ve İlhan (2024), Türkiye'de bazı akreditasyon kuruluşlarının değerlendirme standartlarını karşılaştırmış ve bunları program yeterlilikleri/ders öğrenme çıktıları, öğretim, sürekli iyileştirme, akademik kadro, öğrenci, altyapı, yönetim, mali destek ve diğer başlıkları altında toplamıştır (s. 213). Uluslararası akreditasyon kuruluşları da benzer standartlara sahiptir (George, 2018).

Akreditasyon sürecinde temel alınan değerlendirme standartları ve her bir standart için belirlenen ölçütler akredite olma sürecindeki üniversiteler/programlar için rehber niteliğindedir. Örneğin; Tıp Eğitimi Programlarını Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (TEPDAD), amaç ve hedefler, eğitim programının yapısı ve içeriği, öğrencilerin değerlendirilmesi, öğrenciler, program değerlendirme, akademik kadro, altyapı ve olanaklar, örgütlenme, yönetim ve yürütme, sürekli yenilenme ve gelişim olmak üzere on

adet *ulusal standart* belirlemiştir. Her bir ulusal standart için ise ayrıca *temel ve gelişim standartları* belirlemiştir. TEPDAD tarafından oluşturulan bu yapı akredite olmak isteyen programların her bir standart için önlemler almasını gerekli kılmaktadır (TEPDAD, 2020).

Akreditasyonun üniversiteler ve programlar açısından önemine ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Akreditasyon bir taraftan geniş bir kitle tarafından benimsenmekte ve ulaşılması gereken bir hedef olarak kabul edilmekte diğer taraftan önemli eleştirilere maruz kalmaktadır. Akreditasyona ilişkin olumlu görüşler aşağıdaki gibi gruplandırılabilir:

Mükemmeliyet göstergesi olarak akreditasyon: Uzmanların belirlediği standartlar temel alınarak tarafsız değerlendiriciler tarafından değerlendirmeler yapıldığı için akreditasyon genel bir mükemmeliyet göstergesi olarak algılanabilir (Walters ve ark., 2007, akt. Kumar ve ark., 2021). Ayrıca akreditasyon, öğretim elemanlarının ve öğrencilerin üniversiteye güvenini artırarak (Hegji, 2020) üniversitenin itibarını geliştirir (Romanowski, 2021). Üstelik akreditasyon saydamlık, hesap verebilirlik, sorumluluk ilkelerinin akredite edilen üniversitede mevcut olduğunu gösterir (Eaton, 2006; Sarp, 2014). Kısacası üniversitede akreditasyon, akademik ve diğer alanlarda kaliteli ve nitelikli olabilmenin ön koşul veya önemli göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir (İri & Bayraktar, 2023).

Eğitimde kalite göstergesi olarak akreditasyon: Akredite olan bir üniversite/program tarafından sunulan eğitim-öğretim faaliyetlerinin kaliteli olduğu kabul edilir (Nauffal, 2012; Nguyen & Ta, 2018; Reichert & Tauch, 2003; Urgel, 2007). Akreditasyon sürecindeki standartlara ulaşma çabası; eğitim programları, öğrenme ortamı, ölçme-değerlendirme yöntemleri ile ilgili düzenlemeler yapılmasını sağlamakta ve üniversitede kalite standartlarına ilişkin farkındalık oluşturmaktadır (Bougherira & Elasmir, 2022). Bunların yanı sıra akreditasyon öğretim elemanlarını öğretim materyallerini güncelleme, uluslararası kaynakları kullanma ve daha yenilikçi öğretim ve ölçme-değerlendirme yöntemleri kullanma konularında teşvik etmektedir (Pham, 2012). Bütün bunlar akreditasyonun eğitimde kalite göstergesi olarak kabul edildiği görüşünü geçerli kılmaktadır.

Mezunların iş hayatının beklentilerine uygun yetiştirildiğinin göstergesi olarak akreditasyon: Akredite olan bir üniversite/programın iş dünyasının/piyasanın beklentilerine uygun şekilde hizmet verdiği kabul edilir (Kumar ve ark., 2021; Urgel, 2007). Akreditasyon, istihdam edilecek bireylerin kalitesine ilişkin işverenlere fikir verebilir (Eaton, 2006; Sarp, 2014). Çeşitli araştırmalar sonucunda ulaşılan bu görüşler, akreditasyonun akredite edilen üniversite/program mezunlarının kalitesini etkilediği şeklinde yorumlanabilir.

Güven oluşturma aracı olarak akreditasyon: Akreditasyon; öğrenciler, veliler ve kamuoyu geneli için güven oluşturmaya yönelik bir sistem olarak algılanır (Aktan & Gencel, 2010). Akreditasyonda değerlendirme süreçlerinin uluslararası ölçüt ve standartlar temel alınarak yapılması paydaşların ilgili kurumlara güven duymasına katkı sağlar (Koyuncu, 2007).

Tarafsız değerlendirme aracı olarak akreditasyon: Akreditasyon; üniversiteler/programlar için tarafsız bir değerlendirme olanağı sunar (Eaton, 2006; Sarp, 2014).

Bir değişim ve sistematik gelişim aracı olarak akreditasyon: Akreditasyon, üniversitelerde değişimin hızını artırabilir (Romanowski, 2021). Üst yönetime ve idarecilere önceliklerin tespitinde ve dolayısıyla değişim sürecinde yol gösterir (Eaton, 2006; Sarp, 2014). Ayrıca değişimin-gelişimin sistematik olarak gerçekleşmesini böylelikle de kalitenin geliştirilmesini ve sürdürülebilirliğini sağlar (Kumar ve ark., 2021). Hem de bu değişim ve gelişim süreçlerinin sistematik bir şekilde planlanmasına, geliştirilmesine ve gözden geçirilmesine yardımcı olur (Hegji, 2020). Akreditasyona hazırlık süreci genellikle üniversiteleri değişim ve iyileştirme için stratejik planlar geliştirmeye yönlendirir, teşvik eder ve hatta zaman zaman zorladığı görülmektedir (Urgel, 2007). Sonuç olarak, akreditasyon üniversitedeki değişim için bir katalizör ve yapılan işlemlerin doğruluğunu gösteren bir araç işlevi göstermektedir (Carr ve ark., 2005).

Kurum düzeyindeki amaçlara ulaşıldığının göstergesi olarak akreditasyon: Üniversitelerin/programların misyon ve vizyonlarını gerçekleştirme yolunda olup olmadıklarını belirlemelerini sağlar (Romanowski, 2021).

Kurum tanınırlığını artırma aracı olarak akreditasyon: Üniversitelerin/programların kalite ve meşruiyetinin kamuoyu tarafından tanınmasını sağlar. Bir diğer ifadeyle marka tanınırlığını artırır (Romanowski, 2021) ve markalaşma sürecine katkı sağlar (İri & Bayraktar, 2023).

Akreditasyonla ilgili bu olumlu görüşlerin yanı sıra pek çok eleştiri de bulunmaktadır. Bu eleştiriler; kaliteyi artırmada etkisiz olması, standartlaştırmaya neden olması, iş yükü getirmesi, öğrenci gelişimine odaklanmaması, öğretme-öğrenme süreçlerine odaklanmaması ve değerlendirmeden sorumlu kuruma/kuruluşlara ilişkin olumsuz düşüncelerin olması başlıkları altında birleştirilebilir (Mızıkacı & İlhan, 2024, s. 215). Üniversitede kalite konusunda önemli çalışmaları olan Harvey (2004) akreditasyonun “iyi huylu ya da apolitik olmadığını, bazı durumlarda kapsamlı bir bürokratik yük getirirken akademik özgürlüğü kısıtlayan ve kamu yönetimi ideolojisi tarafından yönlendirilen bir güç mücadelesini temsil ettiğini” belirtmiştir. Chu ve

Westerheijden (2018) de Harvey'in (2004) görüşlerini destekler şekilde akreditasyonun merkezinde hesap verilebilirlik olduğunu ve buna da bağlı olarak hükümetin üniversiteler üzerindeki etkisini artırdığını öte yandan da eğitimin kalitesine olumlu etkileri olmadığını belirtmiştir.

İlgili tüm görüşler bir arada incelendiğinde akreditasyonun zaman alan, sistematik ve iş birliği içinde çalışma gerektiren yoğun işlemler olarak algılanması ve faydalarının kısa sürede görülememesi akreditasyona ilişkin olumsuz algının temel nedeni olarak kabul edilebilir. Öte yandan üniversitelerde akreditasyon; uluslarüstü, ulusal ve kurumsal kalite güvence politikalarının ilgi odağı olmaya devam etmekte ve ulusal yükseköğretim reformlarının bir parçası olarak yeni akreditasyon çerçeveleri uygulanmaya konulmaktadır (Komotar, 2021). Akreditasyonun bu hızlı yayılma sürecinde yukarıda belirtilen eleştiriler göz ardı edilmemelidir. Akreditasyon sürecinde standartlaşmaya odaklanılırken akademik özerkliği ve kurumun özgün yapılanmasını koruma konularına hassasiyet gösterilmelidir.

Üniversitelerin akreditasyon gibi kalite güvence sistemleri aracılığıyla kaliteli olduğunu belgelendirme isteklerinin nedenlerinden biri de üniversiteler arasında nitelikli öğrenci kaydetme rekabetidir. Özellikle 21. yüzyılda üniversite sayısındaki hızlı artış tercih edilme sürecindeki rekabeti artırmaktadır. Öğrencilerin üniversite tercih sürecinde kararlarını etkileyen pek çok etmen vardır. Bu etmenleri Akar (2012) üniversitenin coğrafi konumu, bulunduğu şehirdeki sosyal olanaklar, mezuniyet sonrası iş imkânlarına yakın olması, öğrencinin ailesinin yaşadığı yere yakın olması, öğretim elemanlarının bilimsel çalışmalarının niteliği/niceliği, toplumda olumlu bir imajı olması vb. şeklinde sıralamıştır. Güllüce ve arkadaşları (2016) da öğrencilerin tercihlerini etkileyen etmenleri prestij, imkanlar, kampüs, bilgi, yer ve ekonomi olarak gruplandırmıştır. Apaydın ve Seçkin-Kapucu (2017) ise öğrencilerin üniversite tercihlerini üniversitenin sosyal etkinliklerine, akademik itibara ve buna bağlı olarak eğitimin kalitesine göre yaptıklarını belirlemiştir. Sıralanan bu etmenlere alanyazındaki diğer pek çok araştırma sonucunda da ulaşılmıştır (Demirci, 2017; Doğan & Türkmen, 2019; Koçak & Çokluk Bökeoğlu, 2021). Uluslararası alanyazındaki araştırmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Bennett ve ark., 2015; Briggs & Wilson, 2007; Soutar & Turner, 2002) ve öğrencilerin üniversite tercihlerini etkileyen etmenler arasında akademik itibar ve öğretimin kalitesinin de yer aldığı özellikle vurgulanmıştır (Jacqmin & Lefebvre, 2021; Soutar & Turner, 2002).

Üniversite tercih sürecinde öğrencilerin/velilerin dikkate aldığı bu etmenlerin pek çoğu akreditasyonun üniversitelere sağladığı faydalarla ilişkilendirilebilir. Örneğin; akreditasyon, öğrencilere ve tüm diğer paydaşlara sağlanan eğitim-öğretimin belli ölçütlere dayalı olarak yürütüldüğünün yani kaliteli olduğunun teminatını vermektir (Aktan & Gencel, 2010). Buna bağlı olarak da akredite olan üniversitelerin/programların akademik olarak tanınırlığının artması

(Brennan & Shah, 2000; McFarlane, 2010) ve öğrenciler/veliler tarafından daha güvenilir bulunması (Kumar ve ark., 2021) beklenmektedir. Bu artan tanınırlık ve güven, ilgili üniversitelere/programlara talebin artmasını sağlayabilir.

Türkiye yükseköğretim sistemindeki öğrenci kabul şartları dikkate alındığında akredite olan programlara talebin artması, bu programların yükseköğretime geçiş sınavında başarı sıralaması daha yüksek adaylar tarafından tercih edilmesi anlamına gelmektedir. Ancak ulusal alanyazın taramasında akreditasyon ve üniversite programlarının başarı sıralaması arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Uluslararası alanyazında ise bu konuyla ilişkilendirilecek nitelikte olan bir kurumun/programın akredite olma ve daha yüksek oranda talep edilmesi durumunu inceleyen çalışmalar oldukça sınırlıdır (Elliott & Soo, 2013; Kumar ve ark., 2021; Williams, 2021). Örneğin; Elliott ve Soo (2013), akredite olma durumunun yüksek lisans programlarına yapılan başvuru sayısına etkisini incelemişler ve düşük düzeyde etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Kumar ve arkadaşları (2021) tarafından yapılan araştırmada ise Hindistan'da üniversite seçim sürecinde akreditasyonun etkili olduğu belirlenmiştir. Williams (2021) tarafından ABD'deki işletme lisans programları özelinde yapılan araştırmada ise akredite olma durumunun öğrenci kayıtlarının sayısını artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Yine işletme programlarının incelendiği bir araştırma sonucunda işletme fakültelerinin sıralaması ile akreditasyon arasında bir ilişki olduğunu belirlenmiştir (Kaltenecker & Okoye, 2023). Uluslararası alanyazındaki bu sınırlı sayıdaki araştırmalar (Elliott & Soo, 2013; Williams, 2021) yalnızca belirli bir programa yapılan öğrenci talebiyle ilgili veriler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu durum bir sınırlılık olarak kabul edilebilir. Ayrıca bu araştırmalarda incelenen programlara yapılan başvuru ya da kayıt sayısı dikkate alınmıştır. Yalnızca başvuru/kayıt sayısının dikkate alınmasının nedenlerinden biri pek çok yükseköğretim sisteminde öğrenci kabulünün merkezî bir şekilde yapılmaması olabilir. Ancak Türkiye'de yükseköğretime geçiş, geçerli ve güvenilir olduğu kabul edilen merkezi sınavlarla gerçekleştirilmektedir. Bu merkezi sınavlar aracılığıyla elde edilen kapsamlı veriler Türkiye'deki üniversitelerin/programların akredite olma durumları ve bunlara kayıt yaptıran öğrencilerin başarı sıralamaları arasındaki ilişkinin incelenmesine olanak sağlamaktadır. Akreditasyonun etkilerine ilişkin nesnel veriler sunan bu araştırma, akreditasyona yapılan bazı eleştirilere de bir yanıt niteliğinde olabilir. Ayrıca bu araştırma, üniversiteye öğrenci kabul süreçleri açısından merkezî yapıya sahip olmayan yükseköğretim sistemleri için de akreditasyonun etkileri konusunda yol gösterici veriler sunabilir.

Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye'deki lisans programlarının akredite olma durumlarının başarı sıralamasına etkisini dinamik panel veri modeli kullanarak analiz etmektedir. Ayrıca programda yer alan toplam

öğretim elemanı sayısı, bu program mezunlarının KPSS, DUS veya TUS sınavlarından aldıkları puan ortalaması ve programın kontenjanının da ilgili lisans programının başarı sıralamasına etkileri de belirlenmiştir.

Yöntem

Çalışmada, ÖSYM'nin her yıl yerleştirme sonuçlarından sonra "Merkezi Yerleştirme ile Öğrenci Alan Yükseköğretim Lisans Programları" adı ile yayımladığı veriler kullanılmıştır (URL-1)¹. Açıklanan verilerde programın akredite olup olmadığının bilgisi yanında; öğretim süresi, kabul ettiği öğrencilerin puan türü (sözel, sayısal, eşit ağırlık ve dil), kontenjanlar, özel koşullar, öğretim kadrosu, KPSS, DUS, TUS gibi mezuniyet sonrası yapılan merkezi sınavlardan elde edilen başarı puanı gibi bilgiler de bulunmaktadır. Akreditasyon bilgisi göz önüne alınarak en uygun verinin 2019-2022 yılları arasındaki dört yılda olduğu tespit edilmiştir. Bu veri seti içerisinde gerekli temizleme ve eşleme işlemleri yapıldıktan sonra analize hazır 3385 lisans programına ait veri elde edilmiştir. İncelenen programların puan türüne göre akreditasyon oranlarına ilişkin ayrıntılı bilgiler ■ Tablo 1'de gösterilmektedir.

■ **Tablo 1**
2019-2022 Yılları Arası Alanlara Göre Akredite Olan Programlara İlişkin Bilgiler

Yıl	Program Türü	Akreditasyon Oranı (%)	Frekans	Toplam
2019	EA	8.46	82	969
	SAY	22.12	326	1474
	SÖZ	5.11	37	724
	DİL	8.72	19	218
2020	EA	8.57	83	969
	SAY	21.91	323	1474
	SÖZ	8.70	63	724
	DİL	11.01	24	218
2021	EA	10.94	106	969
	SAY	25.64	378	1474
	SÖZ	11.74	85	724
	DİL	16.51	36	218
2022	EA	14.65	142	969
	SAY	27.41	404	1474
	SÖZ	15.33	111	724
	DİL	19.27	42	218

Akreditasyonun programın başarı sıralamasına etkisini ölçmek için oluşturulan modele mevcut veri setindeki; programın kontenjanı, öğretim elemanı sayısı ve mezuniyet sonrası meslek sınavlarındaki başarı puanı kontrol değişkeni olarak eklenmiştir. Bunlar dışında alanyazında

öğrenci tercihleriyle ilişki kurulan öğrencinin yaşadığı şehir, üniversitenin bulunduğu şehrin sosyal olanakları, üniversitenin marka değeri gibi değişkenler mevcut veri setinde olmadığından araştırmaya dâhil edilmemiştir. Modelde kullanılan değişkenlere ilişkin açıklamalar ■ Tablo 2'de yer almaktadır.

■ **Tablo 2**
Panel Veri Modeline Dahil Edilen Değişkenler

Değişken	Kısaltma	Açıklama
Başarı Sırası	bas	İlgili programa en son yerleşen adayın başarı sıralaması
Öğretim Elemanı	el	İlgili programda yer alan toplam öğretim elemanı sayısı
Mezunların Sınav Puanı	pn	İlgili programdan mezun öğrencilerin KPSS, DUS veya TUS sınavlarından aldıkları puan ortalaması
Programın Kontenjanı	kn	İlgili programın kontenjanı
Akreditasyon (Kukla değişken)	akr	İlgili programın akreditasyon durumu (1: Akredite, 0: Akredite değil)

Ekonometrik çalışmalarda üç temel veri türü bulunmaktadır. Bunlar; yatay kesit, zaman serisi ve her iki türün birleşimi olan karma verilerdir. Karma verilerin özel bir türü olan panel veri, aynı kesit birimlerinin zaman içindeki değişimini izler (Gujarati & Porter, 2009). Bu çalışmada, veri setinin hem zaman hem de kesit boyutuna sahip olması nedeniyle panel veri modeli tercih edilmiştir. Panel veri, bireysel heterojenliği kontrol etme imkânı sağlar, daha fazla bilgi ve değişkenlik sunar, gözlemlenemeyen etkileri daha iyi belirler ve çoklu doğrusallığı azaltır. Ayrıca, karmaşık modeller üzerinde çalışmaya ve zaman serisi analizlerinde daha sağlam sonuçlar elde etmeye imkân tanır (Baltagi, 2013; Gujarati & Porter, 2009).

Panel veri analizinde kurulan temel model (1) numaralı eşitlikte verilmiştir:

$$\ln bas_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 \ln el_{it} + \alpha_2 \ln pn_{it} + \alpha_3 \ln kn_{it} + \alpha_4 akr_{it} + u_{it}, \quad (1)$$

$$i=1,2,...,3385 \text{ ve } t=2019,...,2022$$

Burada u_{it} ortalaması sıfır sabit varyanslı birbirinden bağımsız hata terimini göstermektedir. (1) numaralı modelde akreditasyon değişkeni hariç diğer değişkenlerin doğal logaritması alınarak modele dâhil edilmiştir. Logaritmik dönüşüm (1) numaralı modelde birbirinden farklı ölçüm değerlerine sahip değişkenler olduğundan, değişkenlerin değerlerini birbirine yakınlştırıp varyansta kararlılığı sağlamak için uygulanmıştır.

Panel veri modellerinde kullanılan üç temel tahmin yöntemi bulunmaktadır. Bunlar, havuzlanmış en küçük kareler (EKK), sabit etkiler ve rassal etkiler yöntemleridir. Havuzlanmış EKK yöntemi, tüm gözlemleri bir araya getirerek zaman ve

1 <https://www.osym.gov.tr/TR,16853/2019.html>

kesit boyutlarını dikkate almadan tek bir regresyon denklemi kurar. Bu yöntem, tüm birimler arasında homojenlik varsayar. Sabit etkiler yöntemi, her bir kesit birimine ait sabit bir terim içererek, bireysel farklılıkları zaman içinde sabit kılar ve birimlerin heterojenliğini kontrol etmeyi sağlar. Sabit etkiler yöntemi, kesit birimlerine özel sabit etkilerin gözlemlenemez olduğunu varsayar ve bu nedenle, bireysel farklılıkların modele dâhil edilmesine olanak tanır. Rassal etkiler yöntemi ise birimler arası farklılıkları rassal bir bileşen olarak kabul eder ve bu farklılıkların modelde bir sabit etki yerine rassal bir değişken olarak yer almasını sağlar.

Bulgular

Panel veri modelinin hangi yöntemle tahmin edileceğine karar vermek için önce F-testi ile havuzlanmış EKK ve sabit etkiler yöntemi karşılaştırılmalı, ardından Breusch-Pagan Lagrange Çarpanı (LM) testi ile havuzlanmış EKK ve rassal etkiler modeli arasındaki fark değerlendirilmelidir. Son olarak, sabit ve rassal etkiler yöntemleri arasındaki seçimi yapmak için Hausman testi uygulanmalıdır.

Tablo 3

Panel Veri Modelleri Karşılaştırma Testleri Sonuçları

Kullanılan test	Testin Dağılımı	İstatistik	p-değeri
Sabit etkiler testi	F testi	109.98	0.000
Breusch-Pagan Lagrange Çarpanı (LM) testi (Rassal etkiler için)	Kesit	18165.02	0.000
	Zaman	54.73	0.000
	Her ikisi	18219.76	0.000
İlişkili Rastgele Etkiler - Hausman Testi	Ki-kare	427.168	0.000

■ Tablo 3 incelendiğinde sabit etkiler yönteminin tercih edilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır. Sabit etkiler testi sonucunda, F-test istatistiği ve p-değeri (0.000) sabit etkiler modelinin anlamlı olduğuna işaret etmektedir. Breusch-Pagan Lagrange Çarpanı testi de rassal etkiler yönteminin anlamlı olduğunu gösterse de, Hausman testi sonucu (p-değeri 0.000) sabit etkiler yöntemi ile rassal etkiler yönteminin arasında anlamlı bir fark olduğunu ve sabit etkiler yönteminin daha uygun bir seçim olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle (1) numaralı denklem sabit etkiler yöntemi kullanılarak tahmin edilmiştir.

Panel veri modelinin sabit etkiler yöntemi kullanılarak tahmin edilmesi ile elde edilen sonuç ■ Tablo 4'te verilmiştir².

2 Üniversitelerin programlarının başarı sırası düştükçe bu programlara kaydolan öğrencilerin başarı sıralaması yükselmektedir. Burada ters bir mantık yer almaktadır. Örneğin, A üniversitesinin B programının başarı sırası 132 ve aynı üniversitenin C programının başarı sırası

Tablo 4

(1) Numaralı Modelin Tahmini

Bağımlı değişken: bas_{it}				
Değişkenler	Katsayılar	Standart Hata	t-istatistiği	p-değeri.
$lnel_{it}$	-0.308***	0.009	-31.068	0.000
$lnkn_{it}$	0.221***	0.011	20.091	0.000
$lnpn_{it}$	-0.657***	0.116	-5.644	0.000
akr_{it}	-0.453***	0.029	-15.158	0.000
Sabit terim	13.988***	0.485	28.808	0.000
Akaike bilgi kriteri	0.178	R^2		0.976
Schwarz kriteri	2.059	Düzeltilmiş R^2		0.968
Hannan-Quinn kriteri	0.805	F-istatistiği,		123.095
Durbin-Watson istatistiği	1.753	p-değeri (F-istatistik)		0.000
***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10'da istatistiksel olarak anlamlılığı ifade etmektedir.				

■ Tablo 4'te görüldüğü gibi bir programın akredite olması programa kayıt olan öğrencilerin başarı sıralamasını yükseltmektedir. Bununla birlikte bir programdaki akademisyen sayısı, program mezunlarının KPSS, DUS ve TUS gibi sınavlardan aldıkları puanlar arttıkça programa kayıt olan öğrencilerin başarı sıralaması yükselmektedir.

Tablo 5

(1) Numaralı Modelin Farklı Puan Türleri için Tahmini

Bağımlı değişken: Başarı sırası	EA	SAY	SÖZ	DİL
Değişkenler	Katsayı	Katsayı	Katsayı	Katsayı
el_{it}	-0.31*** (0.02)	-0.29*** (0.01)	-0.30*** (0.02)	-0.23*** (0.02)
kn_{it}	0.39*** (0.02)	0.12*** (0.01)	0.86*** (0.02)	0.26*** (0.02)
pn_{it}	-7.29*** (0.01)	1.42*** (0.12)	-10.94*** (0.32)	-4.97*** (0.34)
akt_{it}	-0.45*** (0.07)	-0.59*** (0.12)	-0.29*** (0.32)	-0.35*** (0.34)
Sabit terim	41.69*** (1.21)	5.76*** (0.50)	54.52*** (1.35)	30.13*** (1.39)
Parantez içindeki değerler tahminlere ilişkin standart hataları vermektedir. ***, **, * sırasıyla %1, %5 ve %10'da istatistiksel olarak anlamlılığı ifade etmektedir.				

954 ise B programını tercih eden öğrencilerin C programını tercih eden öğrencilerden daha başarılı olduğu anlamına gelmektedir. Bu nedenle sonuçlar değerlendirilirken başarı sıralamasının düşmesi aslında programa daha başarılı öğrencilerin geldiği ve dolayısıyla programın başarısının yükseldiği şeklinde yorumlanabilir.

Diğer bir ifadeyle programa daha başarılı öğrenciler kayıt yaptırmaktadır. Öte yandan programın kontenjanının artması ise başarı sıralaması daha düşük öğrencilerin programa kaydolmasına neden olmaktadır.

Ayrıca (1) numaralı model programların eşit ağırlık, sayısal, sözel ve dil olmak üzere dört puan türünden hangisine göre öğrenci aldığına göre de incelenmiş ve dört farklı alan için ayrı ayrı tahmin edildiğinde ise ■ Tablo 5'te sonuçlar elde edilmiştir.

■ Tablo 5'te görüldüğü gibi bir programın akredite olmasının başarı sıralaması üzerindeki etkisinin en yüksek olduğu programlar sayısal puan türüyle öğrenci kabul eden programlardır. Bunu eşit ağırlık, dil ve sözel puan türüyle öğrenci kabul eden programlar sırasıyla takip etmektedir.

Sonuç ve Tartışma

Türkiye'de yer alan üniversitelerin lisans programlarının başarı sıralamasında akreditasyonun ve diğer bazı değişkenlerin etkisinin incelendiği bu araştırmada, akredite olan programların başarı sıralaması daha yüksek olan öğrenciler tarafından tercih edildiğini belirlenmiştir. Bir diğer ifadeyle, akredite olan programlar, merkezi bir sınavda daha başarılı olan öğrenciler tarafından tercih edilmektedir. Bunun nedeni tercih sürecindeki öğrencilerin akredite olan programları daha kaliteli olarak algılamaları olabilir. Bu sonuç, akreditasyonun bir mükemmeliyet (Kumar ve ark., 2021) ve kalite göstergesi (Bougherira & Elasmara, 2022) olduğuna ilişkin görüşleri destekler niteliktedir. Türkiye'de yapılan araştırmalar tercih sürecindeki öğrenciler için üniversitelerin toplumdaki prestijinin/imaının yani kalite algısının önemli olduğunu göstermektedir (Akar, 2012; Doğan & Türkmen, 2019; Güllüce ve ark., 2016; Koçak & Çokluk Bökeoğlu, 2021). Bu açıdan akredite olan bir diğer ifadeyle kalitesi tescillenen programlara başarı sıralaması daha yüksek öğrencilerin kayıt olmak istemesi yerli alan yazındaki araştırma sonuçlarıyla da desteklenmektedir (Apaydın & Seçkin-Kapucu, 2017; Güllüce ve ark., 2016). Ayrıca ilgili programın/üniversitenin kaliteli ve tercih edilebilir olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

Araştırmanın bir diğer önemli sonucu ise bir programdaki öğretim elemanı sayısı arttıkça bu programa kayıt olan öğrencilerin başarı sıralamalarının yükselmesidir. Bir programdaki öğretim elemanı sayısı ile programın akredite olma durumu arasında ilişki kurulabilir. Çünkü pek çok ulusal ve uluslararası akreditasyon kuruluşu tarafından belirlenen temel standartların arasında programdaki öğretim elemanı sayısı da yer almaktadır (Çabuk ve ark., 2013; George, 2018; Harvey, 2002). Ayrıca akreditasyonun, programlardaki öğretim elemanlarının işe alımıyla ilgili politikaları da iyileştirdiği bilinmektedir (Heriot ve ark., 2009). Öğretim elemanı sayısı ve niteliği, öğrencilerin üniversite tercihini etkileyen etmenler arasında da yer almaktadır (Akar, 2012). Bu açıdan bakıldığında

programdaki öğretim elemanı sayısı ile bu programı tercih eden öğrencilerin başarı sıralamalarındaki ilişki araştırmanın ilk sonucunu da destekler niteliktedir.

Araştırmada ulaşılan bir başka sonuca göre ise program mezunlarının KPSS, DUS ve TUS gibi merkezi sınavlardan aldıkları puanlar arttıkça bu programa kayıt olan öğrencilerin başarı sıralamaları da yükselmektedir. Belirli bir programın mezunlarının niteliğine ilişkin fikir verebilecek bu sınav sonuçları hem üniversite tercih sürecindeki öğrenciler için hem de bu programların mezunlarına iş verecek paydaşlar için önemli bir kalite göstergesi olabilir. Program akreditasyonunun amaçlarından biri değerlendirilen program mezunlarının mesleki yeterlilikleri kazanmasına katkı sağlamaktır (Dede, 2024). YÖKAK tarafından tescillenen akreditasyon kuruluşlarının değerlendirme standartları arasında da program mezunlarının önceden belirlenen yeterliliklere sahip olma durumunun kanıtlanmasına ilişkin ölçütler yer almaktadır. Örneğin; Mühendislik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (MÜDEK) (2020) program çıktıları (yeterlilikleri) başlığı altında "Mezun olmaya hak kazanan öğrencilerin program çıktılarına sahip olduklarının kanıtı olmalıdır." şeklinde bir ölçüt belirlemiştir. Bu ölçüt için yukarıda belirtilen sınav sonuçları nesnelliği ve güvenilirliği oldukça yüksek olan kanıtlardır. Bu durumda akredite olma sürecinde öğrencilere hedeflenen yeterlilikleri kazandırmasına ilişkin yapılan düzenlemelerin programların başarı sıralamasına etkisi mevcut araştırma sonuçlarıyla da görülmektedir.

Son olarak, araştırmada akredite olan programlar öğrenci kabul ettiği puan türleri dikkate alınarak sayısal, sözel, eşit ağırlık ve dil olarak gruplanmış ve yapılan incelemede bir programın akredite olmasının başarı sıralaması üzerindeki etkisinin en yüksek olduğu programların sayısal puan türüyle öğrenci kabul eden programlar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye'de sayısal puan türüyle öğrenci kabul eden programların başında tıp ve mühendislik gelmektedir. Her iki programın da akreditasyon çalışmaları açısından Türkiye'de öncü olduğu belirtilebilir. Türkiye'de YÖKAK tarafından tescillenen dernekler arasından mühendislik eğitimiyle ilgili programları akredite eden Mühendislik Eğitim Programları Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (MÜDEK), 2002 yılında Mühendislik Değerlendirme Kurulu adı ile bağımsız bir platform olarak kurulmuş ve 2007 yılında dernekleşmiştir. Tıp eğitimiyle ilgili programları akredite eden Tıp Eğitimi Programlarını Değerlendirme ve Akreditasyon Derneği (TEPDAD) ise 2008 yılında kurulmuştur. Bu durum ilgili programların paydaşlarının akreditasyon ile ilgili farkındalıkların daha yüksek olmasını sağlamış olabilir. Ayrıca tıp/mühendislik gibi programların mezunlarına işveren meslek odalarının programların akreditasyonunun gereğini vurgulaması bu alanlardaki programların akreditasyon çalışmalarına odaklanmasını ve başarı sıralaması daha yüksek öğrencilerin akredite olan programları tercih etmesini sağlamış olabilir.

Akreditasyon, bütüncül ve sistematik bir eēitim inovasyonu olarak görülebilir (Collins, 2015, s.143). Ancak akreditasyonun, bir kontrol listesini doldurma etkinliēinden öteye geçerek bu inovasyonu gerçekleştirebilmesi için etkili bir planlama, nitelikli bir ekip, zaman yönetimi, sürdürülebilir motivasyon ve mali kaynak gerekmektedir. Bu gereklilikleri yerine getirebilmenin n koşullarından biri ise akreditasyonun katkılarına ikna olan paydaşlardır. Bazı paydaşların akreditasyonun deēeri, uzun süreli etkisi, yasallıēı konusunda endişeleri olabilir (Romanowski, 2021). Akreditasyonun niversitelere/programlara başarı sıralaması daha yüksek ērencileri ektiēini gösteren bu araştırmanın sonuçları paydaşlardaki endişelerin ortadan kaldırılmasında etkili olabilir. Üstelik mevcut araştırma sonuçları akreditasyonun önemli, gerekli ve harcanan zamana-emeēe deēer olduēuna ilişkin görüşleri de nesnel ve kapsamlı verilerle destekler niteliktedir.

neriler

Araştırma sonuçları üniversitelerin daha yüksek başarı sıralamasına sahip ērenciler tarafından tercih edilmesini saēlamak için akredite olmalarının, kontenjanlarını azaltmalarının, akademik personel sayılarını ve mezun ērencilerinin başarılarını arttırmalarının önemli olduēunu göstermektedir. Burada sıralanan etmenler, ulusal ve uluslararası akreditasyon kuruluşlarının pek oēu tarafından ölçüt olarak belirlenmiştir. Bu açıdan mevcut araştırma sonucu programların akredite olmasının gerekliliēini ortaya koymaktadır. Ancak akreditasyonun bu araştırmada da belirlenen katkılarına ulaşılabilmesi için akreditasyon ölçütlerini karşılama sürecinin aşamalı şekilde gerçekleştirilmesi ve yapılan deēiřikliklerin sürdürülebilir olması saēlanmalıdır. Ayrıca araştırma sonuçları akredite olan programlar arasından özellikle sayısal puan türünde ērenci kabul edenlerde akreditasyonun başarı sıralamasına etkisinin daha yüksek olduēunu göstermektedir. Bu sonuç doērultusunda sayısal puan türünde ērenci kabul eden programların akredite olma süreci ve ulaşmaya çalıştıkları akreditasyon standartlarının diēer alanlardaki akreditasyon kuruluşları ve ilgili programlar tarafından da dikkate alınması önerilebilir.

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak araştırmacılar için de bazı önerilerde bulunulabilir: Bu araştırmada çeşitli deēiřkenlerin dâhil edildiēi bir dinamik panel veri modeli kurularak deēiřkenlerin anlamlılıēı test edilmiştir. İleriki araştırmalarda üniversitelerin bulunduēu yer, üniversitelerin vakıf/devlet niversitesi olma durumu, ērencilerin lisans programlarının baēlı oldukları üniversitelerin kalitesine ilişkin algısı ve yine ērencilerin akreditasyona ilişkin farkındalık düzeyleri gibi diēer deēiřkenlerin etkisi de test edilebilir. Ayrıca test edilen deēiřkenlere ilişkin niversite yönetimi, ēretim elemanı, ērenci, akreditasyon kuruluşu temsilcileri gibi paydaşların görüşlerinin de incelemeye dâhil edileceēi karma araştırmalar gerçekleştirilebilir.

Extended Abstract

The Effect of Accreditation on the Success Rankings of Undergraduate Programs

The need to evaluate universities leads to the emergence and spread of quality assurance systems like accreditation. The increasing importance of accreditation all over the world and the benefits of the Bologna Process have made universities in Türkiye more interested in this issue (Özçiçek & Karaca, 2019). Accreditation is a means of academic quality, transparency and accountability (YÖK, 2024). Accreditation is generally defined as a quality assurance system or process, which includes an assessment made on the degree to which universities reach predetermined standards.

The increase in the number of universities has led to competition among universities for qualified students. There are many factors influencing students' decisions about university choice: the geographical location, the social opportunities, its proximity to job opportunities after graduation, the quality of scientific studies of the academics, and its positive image in the society etc (Akar, 2012).

Considering the student admission requirements in the Turkish higher education system, the increase in demand for accredited programs means they are preferred by candidates with higher success rankings in the higher education transition exam. However, no related research was found in the national literature review. In the international literature, studies examining the accreditation and higher demand for a program are quite limited (Elliott & Soo, 2013; Kumar et al., 2021; Williams, 2021). In Türkiye, the transition to higher education is carried out through a centralized valid and reliable exam. The comprehensive data obtained through these central examinations allow for the examination of the relationship between the accreditation status of universities/programs in Türkiye and the success rankings of the students enrolled in them. This study can provide objective data on the effects of accreditation. It can also provide guiding data on the effects of accreditation for uncentralized higher education systems in terms of university admission processes.

This study aims to analyze the effect of the accreditation status of undergraduate programs in Türkiye on the success ranking of the students they admit by using a dynamic panel data model.

Method

The data used in the study is obtained from the annual placement results published by ÖSYM, which includes information on accredited programs, education duration, score types, quotas, special conditions, academics, and success scores of graduates. The analysis focuses on data from 2019 to 2022, covering a total of 3385 undergraduate programs. The

study utilizes panel data method to examine the relationship between accreditation and success ranking, while controlling for variables such as program quota, number of academics, and success score in post-graduation exams. With both time and cross-sectional dimensions in the dataset, the panel data method is deemed appropriate for the analysis.

Findings

The program accreditation increases the success ranking of the students enrolled in the program. However, as the number of academicians in a program and the scores of program graduates from exams such as KPSS, DUS and TUS increase, the success ranking of students enrolled in the program increases. In other words, more successful students enroll in the program. However, the increase in the quota of the program causes students with lower success ranking to enroll in the program. The programs with the highest impact of accreditation on the success ranking of a program are the programs that accept students with numerical score type. This is followed by programs that accept students with equal weight, language and verbal score types, respectively.

Result and Discussion

This study determined accredited programs are preferred by students with a higher success ranking in a central exam, that is, more successful students. This may be because students in the choice process perceive accredited programs as higher quality. This result supports the views that accreditation is an indicator of excellence (Kumar et al., 2021) and quality (Bougherira & Elasmara, 2022). Studies conducted in Türkiye show the prestige/image of universities in the society, i.e. quality perception is important for students in university choice (Akar, 2012; Doğan & Türkmen, 2019; Güllüce et al., 2016; Koçak & Çokluk Bökeoğlu, 2021).

This study showed as the number of academics in a program increases, the success rankings of the students enrolled in this program increase. A relationship can be established between the number of academics in a program and the accreditation status. Because the number of academics is among the basic standards set by many accreditation organizations (Çabuk et al., 2013; George, 2018; Harvey, 2002). The number and quality of academics affect students' university choice (Akar, 2012). From this point of view, the relationship between the number of academics in the program and the success rankings of the students who prefer this program supports the first result of the study.

The study showed as the exam scores of program graduates increase, so do the success rankings of students enrolled in that program. These exam results can be an important

quality indicator for students in the university choice and for stakeholders who will employ the graduates. Accreditation contributes to the acquisition of professional competencies by the graduates of the evaluated program (Dede, 2024). The evaluation standards include proof that the graduates of the program have predetermined competencies.

Finally, the accredited programs in the study were grouped as numerical, verbal, equal weight and language based on the types of scores they accept students with and it was concluded that the programs with the highest impact on the success ranking of a program accreditation are the programs that accept students with numerical score type. In Türkiye, medicine and engineering are the leading programs that accept students with numerical score types. It can be said that both programs are pioneers in Türkiye in terms of accreditation studies.

Recommendations

The study found universities need to be accredited, decrease their student quotas, hire more academics, and ensure the success of their graduates to attract students with higher success rankings. However, it emphasizes that the process of meeting accreditation criteria should be gradual, and changes should be sustainable to reap the benefits identified. Future research should consider variables like location of universities, institution type (foundation or state), students' perception of university quality, and their awareness of accreditation. By examining these factors, researchers can gain a better understanding of their impact on university choice.

Kaynakça

- Akar, C. (2012). Üniversite seçimini etkileyen faktörler: İktisadi ve idari bilimler öğrencileri üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(1), 97-120.
- Aktan, C. C. & Gencel, U. (2010). Yükseköğretimde akreditasyon. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 137-155.
- Apaydın, Ç. & Seçkin-Kapucu, M. (2017). Üniversiteyi tercih etme, akademik itibar ve sosyal etkinlik arasındaki ilişki: Akdeniz ve Eskişehir Osmangazi Üniversitesi lisans öğrencileri örneği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 23(2), 199-222. <https://doi.org/10.14527/kuey.2017.007>
- Atatekin, E. & Dulupçu, M. A. (2018). Kalitede yeni bir sayfa mı yoksa eskilerin tekrarı mı? Bazı devlet üniversitelerinin kurumsal iç değerlendirme raporlarının eğitim perspektifi. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 14-24. <https://doi.org/10.26701/uad.394020>
- Baltagi, B. H. (2013). *Econometric analysis of panel data* (5. bs.). Wiley.
- Bennett, P. J., Geringer, S. D. & Taylor, J. (2015). The effect of accreditation on the university selection of undergraduate business majors: An empirical study. *International Journal of Education Research*, 10(1), 78. <https://link.gale.com/apps/doc/A417473395/AONE?u=anon~395edf4f&sid=googleScholar&xid=dd0d2676>
- Bougherira, M. R. & Elasmr, M. H. (2022). Impact of academic accreditation on teaching and learning: Faculty members' perceptions. *Journal of Further and Higher Education*, 47(2), 167-181.
- Brennan, J. & Shah, T. (2000). Quality assessment and institutional change: Experiences from 14 countries. *Higher Education*, 40, 331-349. <https://doi.org/10.1023/A:1004159425182>
- Briggs, S. & Wilson, A. (2007). Which university? A study of the influence of cost and information factors on Scottish undergraduate choice. *Journal of Higher Education Policy and Management*, 29(1), 57-72. <https://doi.org/10.1080/13600800601175789>
- Carr, S., Hamilton, E. & Meade, P. (2005). Is it possible? Investigating the influence of external quality audit on university performance. *Quality in Higher Education*, 11(3), 195-211.
- Chu, A. & Westerheijden, D. F. (2018). Between quality and control: What can we learn from higher education quality assurance policy in the Netherlands? *Quality in Higher Education*, 24(3), 260-270. <https://doi.org/10.1080/13538322.2018.1559513>
- Collins, I. (2015). Using international accreditation in higher education to effect changes in organisational culture: A case study from a Turkish university. *Journal of Research in International Education*, 14(2), 141-154. <https://doi.org/10.1177/1475240915592589>
- Çabuk, S. N., Taner Uluçay, D. M. & Çabuk, A. (2013). Accreditation of online and distance learning programs: Online GIS education program experience. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 14(1), 231-244.
- Dede, O. (2024). *Türkiye'de yükseköğretimde ve eğitim fakültelerinde lisans programları akreditasyonunda gelişmeler ve eğilimler* [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Demirci, M. (2017). Üniversite öğrencilerinin bölüm tercihlerinin ve tercih sonuçlarının istatistiki analizler ile incelenmesi. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 2(1), 23-40.
- Doğan, S. & Türkmen, H. H. (2019). Üniversite tanıtım araçlarının adayların tercihlerine etkisini ölçmeye yönelik bir araştırma: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi örneği. *Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(1), 49-64. <https://doi.org/10.25287/ohuiibf.380986>
- Eaton, J. S. (2006). Accreditation, professional interest and the public interest. *Inside Accreditation*, 2(6), 1-3.
- Elliott, C. & Soo, K. T. (2013). The international market for MBA qualifications: The relationship between fees and applications. *Economics of Education Review*, 34, 162-174. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2013.02.006>
- George, B. P. (2018). Choosing the right kind of accreditation for a business school: A comparison between AACSB, ACBSP, and IACBE. *Journal of Research in Higher Education*, 2(2), 45-61. <https://doi.org/10.24193/jrhe.2018.2.3>
- Gujarati, D. N. & Porter, D. C. (2009). *Basic econometrics*. McGraw-Hill Education.
- Güllüce, A. C., Yılmaz, T. & Kaygın, E. (2016). Factors affecting the university preferences of students: A case of Kafkas University. *American Journal of Industrial and Business Management*, 6, 357-372. <https://doi.org/10.4236/ajibm.2016.63032>
- Haakstad, J. (2001). Accreditation: The new quality assurance formula? Some reflections as Norway is about to reform its quality assurance system. *Quality in Higher Education*, 7(1), 77-82.
- Harvey, L. (2002). Evaluation for what? *Teaching in Higher Education*, 7(3), 245-263.
- Harvey, L. (2004). The power of accreditation: Views of academics. *Journal of Higher Education Policy & Management*, 26(2), 207-223.
- Haug, G. (2003). Quality assurance/accreditation in the emerging European Higher Education Area: A possible scenario for the future. *European Journal of Education*, 38(3), 229-241. <https://doi.org/10.1111/ejed.2003.38.issue-3>
- Hegji, A. (2020). *An overview of accreditation of higher education in the United States*. Congressional Research Service Report. <https://sgp.fas.org/crs/misc/R43826.pdf>
- Heriot, K. C., Franklin, G. & Austin, W. W. (2009). Applying for initial AACSB accreditation: An exploratory study to identify costs. *Journal of Education for Business*, 84(5), 283-289. <https://doi.org/10.3200/JOEB.84.5.283-289>
- Hesapçıoğlu, M. (2006). Eğitim kurumlarında kalite olgusu ve kalite güvence sistemleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 23, 143-160.
- İri, R. & Bayraktar, M. (2023). Öğretim elemanlarının üniversitelerin uyguladıkları akreditasyon faaliyetlerine yönelik algıları: Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26(50), 557-577. <https://doi.org/10.31795/baunsobed.1171420>
- Jacqmin, J. & Lefebvre, M. (2021). The effect of international accreditations on students' revealed preferences: Evidence from French Business schools. *Economics of Education Review*, 85, 1-38. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2021.102192>
- Kaltenecker, E. & Okoye, K. (2023). How do location, accreditation, and faculty size affect business schools' ranking? *Journal of Education for Business*, 99(2), 96-102. <https://doi.org/10.1080/08832323.2023.2268800>

- Koçak, D. & Çokluk Bökeoğlu, Ö. (2021). Üniversite tercih nedenlerinin ikili karşılaştırma ve sıralama yargıları yöntemleri ile ölçeklenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(3), 1580-1591.
- Komotar, M. (2021). Accreditation in European higher education from the comparative perspective: Slovenia and the Netherlands. *Quality in Higher Education*, 27(2), 149-167. <https://doi.org/10.1080/13538322.2021.1909215>
- Koyuncu, S. (2007). *Türk ortaöğretim sisteminde okulların akreditasyon yeterlik düzeyleri (Sakarya İli Örneği)* [Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Kumar, P., Shukla, B. & Passey, D. (2021). Impact of accreditation on quality and excellence of higher education institutions. *Revista Investigacion Operacional*, 41, 151-167.
- McFarlane, D. (2010). Accreditation discrimination: Impact on school choice, costs, and professional prospects in academia. *Academic Leadership: The Online Journal*, 8(4). <https://scholars.fhsu.edu/alj/vol8/iss4/7>
- Mızıkcı, F. & İlhan, E. (2024). *Eğitim programları bağlamında üniversite*. Pegem Akademi.
- MÜDEK. (2020). *MÜDEK değerlendirme ölçütleri*. https://www.mudek.org.tr/doc/tr/MUDEK-Degerlendirme_Olcutleri_%282.2-25.01.2020%29.pdf adresinden 21 Temmuz 2024 tarihinde alınmıştır.
- Nauffal, D. I. (2012). Assessment of student engagement: An analysis of trends. *Tertiary Education and Management*, 18, 171-191. <https://doi.org/10.1080/13583883.2012.656696>
- Nguyen, H. C. & Ta, T. T. H. (2018). Exploring impact of accreditation on higher education in developing countries: A Vietnamese view. *Tertiary Education and Management*, 24, 154-167. <https://doi.org/10.1080/13583883.2017.140600>
- Özçiçek, Y. & Karaca, A. (2019). Yükseköğretim kurumlarında kalite ve akreditasyon: Mühendislik eğitim programlarının değerlendirilmesi. *Fırat Üniversitesi İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 3(1), 114-149.
- Pham, T. P. L. (2012). The renovation of higher education governance in Vietnam and its impact on the teaching quality at universities. *Tertiary Education and Management*, 18(4), 289-308. <https://doi.org/10.1080/13583883.2012.675350>
- Reichert, S. & Tauch, C. (2003). *Trends in learning structures in European Higher Education III – Bologna four years after: Steps towards sustainable reform of higher education in Europe (First draft)*. European University Association; European Commission. https://www.aic.lv/bologna/Bologna/Reports/Trends/Tre3_SUM.pdf
- Romanowski, M. H. (2021). The idolatry of accreditation in higher education: Enhancing our understanding. *Quality in Higher Education*, 28(2), 153-167.
- Sarp, N. (2014). *Toplam kalite yönetimi uygulamaları*. Siyasal Kitapevi.
- Schwarz, S. & Westerheijden, D. F. (2007). Accreditation in the framework of evaluation activities: A comparative study in the European Higher Education Area. S. Schwarz & D. F. Westerheijden (Ed.), *Accreditation and evaluation in the European Higher Education Area* (s. 1-41) içinde. Springer.
- Soutar, G. N. & Turner, J. P. (2002). Students' preferences for university: A conjoint analysis. *The International Journal of Educational Management*, 16(1), 40-45.
- TEPDAD. (2020). *Mezuniyet öncesi tıp eğitimi programı öz değerlendirme raporu hazırlama kılavuzu*. https://tepdad.org.tr/wp-content/uploads/2024/02/ODR-HAZIRLAMA_KILAVUZU-S5_2020.pdf adresinden 21 Temmuz 2024 tarihinde alınmıştır.
- Urgel, J. (2007). EQUIS accreditation: Value and benefits for international business schools. *Journal of Management Development*, 26(1), 73-83. <https://doi.org/10.1108/02621710710721698>
- Williams, Z. (2021). The impact of business program accreditation on ranking and enrolment for HBCU schools. *Research Journal of Business and Management (RJBm)*, 8(4), 233-242. <https://doi.org/10.17261/Pressacademia.2021.1465>
- Yeşilbaş Özenç, Y. (2024). Yükseköğretimde kalite. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 498-509. <https://doi.org/10.32329/uad.1538784>
- Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği (2015, 23 Temmuz). *Resmî Gazete* (Sayı 25942). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/07/20150723-3.htm> adresinden 15 Temmuz 2024 tarihinde alınmıştır.
- YÖK. (2024). *Yükseköğretimde akreditasyon*. <https://denklik.yok.gov.tr/akreditasyon-tanimadenklik-nedir> adresinden 15 Temmuz 2024 tarihinde alınmıştır.

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) Lisansı standartlarında; kaynak olarak gösterilmesi koşuluyla, ticari kullanım amacı ve içerik değişikliği dışında kalan tüm kullanım (çevrimiçi bağlantı verme, kopyalama, baskı alma, herhangi bir fiziksel ortamda çoğaltma ve dağıtma vb.) haklarıyla açık erişim olarak yayımlanmaktadır. / *This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) License, which permits non-commercial reuse, distribution and reproduction in any medium, without any changing, provided the original work is properly cited.*

Yayıncı Notu: Yayıncı kuruluş olarak Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) bu makalede ortaya konan görüşlere katılmak zorunda değildir; olası ticari ürün, marka ya da kuruluşlarla ilgili ifadelerin içerikte bulunması yayıncının onayladığı ve güvence verdiği anlamına gelmez. Yayıncının bilimsel ve yasal sorumlulukları yazar(lar)ına aittir. TÜBA, yayınlanan haritalar ve yazarların kurumsal bağlantıları ile ilgili yargı yetkisine ilişkin iddialar konusunda tarafsızdır. / *Publisher's Note: The content of this publication does not necessarily reflect the views or policies of the publisher; nor does any mention of trade names, commercial products, or organizations imply endorsement by Turkish Academy of Sciences (TÜBA). Scientific and legal responsibilities of published manuscript belong to their author(s). TÜBA remains neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.*